

**Рекомендації щодо забезпечення якості освіти
у закладах загальної середньої освіти
під час дистанційного навчання учнів
в умовах карантину, надані
Державною службою якості освіти України**

I. Нормативно-правові аспекти

Відповідно до листа Міністерства освіти і науки України (далі - МОН) від 11.03.2020 № 1/9-154 керівникам департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій, керівникам закладів загальної середньої освіти рекомендовано розробити заходи щодо забезпечення проведення під час карантину навчальних занять за допомогою дистанційних технологій.

Згідно з Положенням про дистанційне навчання, затвердженим наказом МОН від 25.04.2013 № 466 (далі - Положення), дистанційне навчання реалізовується шляхом:

- застосування дистанційної форми як окремої форми навчання;
- використання технологій дистанційного навчання для забезпечення навчання в різних формах.

На підставі пункту 4.2 Положення під час карантину заклади освіти, які забезпечують навчання за денною, вечірньою, заочною, мережевою та індивідуальними формами здобуття освіти, можуть організувати освітній процес (навчальні заняття, консультації тощо) з використанням технологій дистанційного навчання. При цьому відсутня необхідність переведення учнів (вихованців) на дистанційну форму здобуття освіти.

У згаданому листі МОН наголошується, що використання технологій дистанційного навчання має здійснюватися з дотриманням таких умов:

- перелік предметів чи тем навчальних програм, видів навчальних занять, які здійснюються за технологіями дистанційного навчання, визначаються закладом освіти за погодженням із законними представниками учня (пункт 4.3 Положення);
- рішення щодо використання технологій дистанційного навчання в освітньому процесі приймається педагогічною радою закладу освіти (пункт 2.10 Положення);
- наявності системотехнічного забезпечення, визначеного пунктом 5.3 Положення, зокрема це:
- апаратні засоби (персональні комп'ютери, мережеве обладнання, джерела безперебійного живлення, сервери, обладнання для відеоконференц-зв'язку тощо), що забезпечують розроблення і використання вебресурсів навчального призначення, управління освітнім процесом та необхідні види навчальної взаємодії між суб'єктами дистанційного навчання у синхронному і асинхронному режимах;
- інформаційно-комунікаційне забезпечення із пропускнуою

здатністю каналів, що надає всім суб'єктам дистанційного навчання закладу освіти цілодобовий доступ до вебресурсів і вебсервісів для реалізації освітнього процесу у синхронному та асинхронному режимах;

- програмне забезпечення загального та спеціального призначення (у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами), яке має бути ліцензійним або побудованим на програмних продуктах з відкритими кодами;
- вебресурси навчальних дисциплін (програм), що необхідні для забезпечення дистанційного навчання.

Використання конкретних вебресурсів (платформ дистанційного навчання, онлайн-курсів, відео-уроків тощо) здійснюється закладами освіти з урахуванням їх академічної та організаційної автономії (частина третя статті 2, частина перша статті 23 Закону України «Про освіту»).

Крім того, вчителі мають право на академічну свободу, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну діяльність, вільний вибір форм, методів і засобів навчання, що відповідають освітній програмі закладу освіти (частина перша статті 54 Закону України «Про освіту»).

Відповідно до пункту 5.3 Положення для забезпечення дистанційного навчання заклад освіти може створювати власні вебресурси або використовувати інші вебресурси, що підлягають перевірці у цьому закладі освіти.

У листі МОН звернуто також увагу на те, що належна організація навчання за дистанційною формою (як окремою формою здобуття освіти) потребує дотримання умов, визначених пунктами 2.2, 2.4, 5.2 Положення, а саме:

- створення класів, груп з дистанційною формою навчання;
- переведення (зарахування) на дистанційну форму навчання за письмовою заявою повнолітньої особи та/або батьків (одного із батьків) або законного представника неповнолітньої особи;
- наявність визначеного законодавством переліку підстав для переведення (зарахування) на дистанційну форму навчання;
- наявність відповідного рішення педагогічної ради закладу освіти, погодженого з органом управління освітою у сфері управління якого перебуває відповідний заклад освіти (для та державних і комунальних закладів освіти);
- наявність кадрового і системотехнічного забезпечення, визначеного розділом V Положення;
- підвищення педагогічними працівниками закладів освіти, в яких організована дистанційна форма навчання, своєї кваліфікації щодо організації та володіння технологіями дистанційного навчання.

II. Проблеми, які виникають у закладах загальної середньої освіти під час організації дистанційного навчання у період карантину

Технічне забезпечення учасників освітнього процесу:

- низька швидкість інтернет-зв'язку або його відсутність;
- відсутність навчальних ресурсів, що можуть повноцінно забезпечити формування знань учнів з навчальних предметів;
- перевантаження онлайн-платформ;
- відсутність у багатьох учителів та учнів сучасних мобільних пристроїв, комп'ютерів та інших гаджетів (особливо в сільській місцевості);
- деякі учні початкових класів не можуть самостійно працювати з комп'ютерною технікою без допомоги батьків;
- обмежений доступ окремих учнів до комп'ютерної техніки (у сім'ї може бути двоє - троє школярів та батьки працюють онлайн).

Психолого-педагогічний та методичний супровід дистанційного навчання учнів:

- відсутність досвіду такого навчання, як у вчителів, так і учнів;
- окремі педагоги недостатньо володіють інформаційно - комп'ютерними технологіями;
- ненормований робочий день вчителів (постійний зв'язок із батьками, перевірка робіт учнів, підготовка до навчальних занять та завдань з детальними інструкціями займають багато часу);
- деяким вчителям важко адаптуватися до нових умов навчання;
- низька якість або повна відсутність методичного супроводу організації дистанційного навчання від методичних служб;
- недостатній контроль за станом засвоєння учнями знань;
- неможливість проконтролювати дотримання учнями академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань;
- в учнів початкової ланки ще не сформовані вміння самостійно вчитися, опрацьовувати навчальний матеріал;
- небажання деяких учнів реєструватися та навчатися самостійно на онлайн-платформах;
- низький контроль з боку окремих батьків дистанційного навчання їхніх дітей;
- під час онлайн-уроків деякі учні не працюють належним чином (відволікаються від навчання, займаються сторонніми справами, відключивши камеру, звук) або не виконують завдання вчителів.

Санітарно-гігієнічні умови організації дистанційного навчання:

- не дотримано ергономічні вимоги до викладу матеріалу для дітей (різний шрифт, посилання на неперевірені відео, часто з рекламою,

завеликий обсяг);

- велике навантаження на органи зору, як для вчителів, так і для учнів (перевантаження роботою за комп'ютером, не враховується загальне навантаження на дитину).

III. Рекомендації щодо забезпечення якості освіти під час дистанційного навчання учнів в умовах карантину

Рекомендації керівникам закладів освіти:

1. Опрацюйте нормативні документи та методичні рекомендації МОН із питань організації дистанційного навчання учнів під час карантину (Положенням про дистанційне навчання, затверджене наказом МОН від 25.04.2013 № 466, лист МОН від 11.03.2020 № 1/9-154).

2. Забезпечте проведення вчителями навчальних занять з учнями за допомогою дистанційних технологій.

3. Зверніть увагу на те, що відповідно до рекомендацій МОН (лист від 23.03.2020 № 1/9-173) наказом керівника закладу освіти необхідно:

- встановити режим роботи працівників із запровадженням гнучкого графіку їх роботи;
- визначити заходи щодо збереження систем життєзабезпечення закладу (охоронного режиму);
- визначити особливості провадження освітнього процесу.

В умовах карантину вчителі мають працювати з учнями, які перебувають удома, шляхом використання технологій дистанційного навчання з урахуванням матеріально-технічних можливостей закладу освіти та учнів.

З урахуванням надзвичайної ситуації та протиепідеміологічних заходів директор школи може застосовувати різні підходи до організації освітнього процесу, у тому числі й щодо використання вчителями у роботі з учнями дистанційних технологій. Тобто керівник закладу освіти має організувати, координувати та здійснювати контроль за виконанням вчителями освітніх програм.

Для здійснення обміну навчальними матеріалами можуть застосовуватися будь-які пристрої та інструменти, зокрема мобільні телефони, за допомогою яких можливо організувати спільноту в соціальних мережах, мобільних додатках. Навчальні матеріали можуть надсилатись учням електронною поштою або розміщуватись на вебсайті закладу освіти (наприклад, відео-уроки, гіперпосилання на них тощо).

4. Створіть «антикризову команду», яка буде комунікувати з учасниками освітнього процесу через канал/чат (це можуть бути заступники керівника, практичний психолог, соціальний педагог). Важливим є постійний і швидкий зворотній зв'язок, реагування на зміни, вирішення проблем. Доцільно організувати відкритий форум або чат «запитання- відповіді». Адже треба всім дати зрозуміти:

- дитина буде вчитися;

- освітній процес буде організованим і необтяжливим для учня (відповідати віковим особливостям дитини);
- відповіді на усі питання будуть отримані, роз'яснення - надані.

5. Забезпечте психолого-педагогічний супровід учасників дистанційного навчання в умовах карантину (надання підтримки учням, педагогам, батькам).

6. Інформуйте учасників освітнього процесу про реалізацію освітніх програм із застосуванням технологій дистанційного навчання, в тому числі щодо розкладу занять, консультацій, інших форм організації освітнього процесу.

7. Організуйте проведення діагностичного опитування батьків для з'ясування питання щодо кількості учнів, які можуть бути залучені до дистанційного навчання, та цифрових ресурсів, якими володіють діти (чи наявні у них комп'ютери, сучасні телефони, доступ до мережі Інтернет тощо).

8. Дистанційно обговоріть з педагогами питання щодо організації роботи закладу освіти в умовах карантину, зокрема:

- проведення дистанційного контролю знань учнів з використанням можливостей інформаційно-комунікаційних технологій;
- визначення єдиних підходів до оцінювання видів робіт учнів (творчі завдання за результатами перегляд телевізійних уроків, ведення блогу, віртуальні лабораторні, спілкування у відеочатах, онлайн-активність тощо). Такі критерії в обов'язковому порядку мають бути оприлюднені та доведені до відома учнів і батьків;
- розроблення чіткого плану виконання вчителями освітньої програми та внесення ними змін до календарно-тематичного планування з урахуванням навчання в умовах карантину;
- з метою ефективного використання часу онлайн-навчання заплануйте інтегровані уроки, що зменшить час використання дітьми комп'ютерної техніки.

9. Надайте батькам учнів пам'ятку щодо організації роботи дитини за комп'ютером та збереження її здоров'я під час онлайн-навчання.

10. В організації процесу навчання учнів у режимі карантину не допускайте порушення педагогами санітарних вимог щодо тривалості роботи учнів за комп'ютером (ДСанПіН 5.5.2.008-01).

11. Створіть на сайті закладу освіти вкладку «Дистанційне навчання» з розміщенням у ній інформаційних матеріалів та посилань на додаткові ресурси (відео, завдання, тести) та корисні ресурси для самоосвіти.

Як вам відомо, частиною третьою статті 10 Закону України «Про повну загальну середню освіту» встановлено, що освітній процес у закладах освіти завершується не пізніше 1 липня. Проте у зв'язку з епідеміологічною ситуацією в Україні фактична тривалість навчального року може бути продовжена. У такому разі освітній процес може включати аналіз виконання навчальних програм, з урахуванням фактично проведених навчальних занять (у тому числі дистанційно) та результатів навчання учнів, здобутих під час карантину.

Рекомендації педагогічним працівникам:

1. Опрацюйте методичні рекомендації МОН щодо використання технологій дистанційного навчання в умовах карантину.

2. Внесіть зміни до календарно-тематичного планування (визначте теми для самоопрацювання; теми, з яких будуть проведені телевізійні чи онлайн-уроки, консультації, перегляньте обсяг домашніх завдань тощо).

3. Чітко дотримуйтеся розкладу уроків, уникайте перевантаження учнів. Дотримуватися санітарних норм щодо організації освітнього процесу під час карантину (обсягу домашніх завдань, часу безпосередньої роботи учнів за комп'ютером тощо). За можливості зменшіть обсяг навчального матеріалу для самостійного опрацювання учнями.

4. Використовуйте онлайн-консультації на освітніх платформах із поясненням нового матеріалу. Сформуйте електронну базу власних уроків (презентацій) та надайте учням доступ до них.

5. Спільно з батьками організуйте перегляд дітьми телевізійних уроків та задавайте учням творчі завдання за темами цих уроків.

6. Надайте учням чіткий алгоритм виконання завдань (тема; що опрацювати; де взяти матеріал для виконання завдання; куди надіслати роботу; кінцевий термін її прийому).

7. Забезпечте під час та після виконання завдань постійний зворотній зв'язок з учнями. Якщо завдання складне і потребує кількох редагувань зворотній зв'язок має бути швидким (коментарі, чати тощо).

8. Систематично здійснюйте перевірку знань учнів. Найкраще, якщо оцінювання проводиться в режимі онлайн або на дистанційних платформах, де є відповідна функція та інструментарій. Задля дотримання академічної доброчесності здійснюйте оцінювання учнів у онлайн-режимі з часовими обмеженнями, використовуйте творчі завдання.

9. Не критикуйте отримані роботи учнів. Разом з оцінкою варто надавати дітям свої коментарі (виконано добре, над чим варто попрацювати, що треба зробити для поліпшення результату тощо). Саме у дистанційному навчанні актуалізується формувальне оцінювання, спрямоване на підтримку кожного учня (спільно з'ясуйте зміст зробленого; встановіть зв'язок між тим, що вже відомо, і тим, що знадобиться дітям у майбутньому; порівняйте реальні результати з очікуваними; зробіть спільні висновки, обговоріть питання для обмірковування).

10. Розробіть індивідуальну освітню траєкторію для тих учнів, які не мають технічних можливостей навчатися разом з усім класом.

11. Особливої уваги потребує навчання учнів 11 класів щодо підготовки до ЗНО (індивідуальні консультації, перегляд телевізійних уроків, самостійна підготовка на вебресурсі УЦОЯО, платформі РготеШеш тощо).

12. Розробіть спільно з батьками та учнями правила співпраці під час карантину. Підтримуйте зворотній зв'язок із батьками, інформуйте їх про рівень навчальних досягнення їхніх дітей.

13. Особлива роль класних керівників - налаштування учнів класу на навчання, забезпечення комунікації з батьками та учнями.

14. Після завершення карантину та повернення учнів до школи слід провести діагностичне оцінювання з метою з'ясування їх готовності до подальшого освітнього процесу. За результатами діагностики слід скоригувати календарно-тематичне планування залежно від потреб учнів.

Пам'ятайте, що вчителі у період дистанційного навчання мають можливість долучитись до самоосвіти — нові знання, новий досвід, нові можливості.

Рекомендації учням:

1. Головне усвідомити, що дистанційне навчання - це сучасно, цікаво та відповідально, адже дає можливість навчитися вчитись самостійно.

2. Важливо зрозуміти, що:

- від рівня вашої самоорганізації та самоконтролю найбільше залежатимуть успіхи у засвоєнні навчального матеріалу;
- дистанційне навчання - це чудова можливість довести оточуючим свою самостійність та значущість;
- спілкування з однокласниками в онлайн-режимі під час навчання є перевагою, а не порушенням дисципліни;
- з метою раціонального розподілу часу на навчання та інші види діяльності щоранку плануйте свій денний розклад;
- чітке дотримання розкладу занять та інструкцій учителя дозволить підвищити ефективність вашого навчання;
- труднощі в організації дистанційного навчання на початковому етапі - це нормально і саме тому звернення за допомогою до вчителів або батьків пришвидшить вашу адаптацію до такого типу навчання.

Пам'ятайте, що:

- завдання оновлюються та мають чіткі часові рамки, тому дотримуйтеся дедлайну щодо їх виконання;
- тісний онлайн-зв'язок зі своїми вчителями, особливо, якщо виникають труднощі з вивченням матеріалу чи виконанням завдань лише вітається. Зважайте на те, що в учителя теж має бути час на відпочинок;
- варто самоорганізуватися, адже постійний контроль з боку вчителів чи батьків не забезпечить вам високий рівень знань;
- ви маєте можливість займатися в зручний для себе час, у зручному місці й темпі;
- ваша старанність та наполегливість обов'язково буде оцінена. Відповідальне ставлення до виконання завдань та дотримання принципів академічної доброчесності буде запорукою вашого успішного навчання.

Зверніть увагу на те, що під час дистанційного навчання:

- умови навчання - комфортні, бо домашні;
- вчителі не забиратимуть гаджети, а закликатимуть вас ними користуватися;
- можливо надолужити прогалини у знаннях;

- можливо самостійно обрати зручний час для навчання;
- можливо самостійно обрати власний темп навчання;
- можливо обирати джерела отримання інформації;
- спробуйте продовжити перелік «можливо» самостійно.

Головне пам'ятати, що для засвоєння інформації потрібен час. Тому треба зробити ставку на якість, а не на кількість засвоєного матеріалу. ***Що для цього потрібно зробити?***

1. Розклад занять

Можна скласти тижневий або щоденний. Головне наочно зафіксувати об'єм робіт, який вас чекатиме, - постер, плакат, стіннівка (обирайте, що більше до вподоби).

2. Режим дня

Необхідно вписати в нього розклад телевізійних уроків та шкільних занять, але не забути про підйом, гігієнічні процедури, фізкультпаузи, відпочинок, прийоми їжі, вільний час, відбій тощо.

Важливо розуміти, що карантин - це не канікули. Тому ваш робочий день має максимально походити на ваш звичайний день у школі.

3. Робочий простір

Повинен бути комфортним та зручним, не відволікати та не шкодити здоров'ю.

Персональний комп'ютер (інші гаджети), швидкісний Інтернет - вимога часу.

Не забувайте про традиційне шкільне приладдя: зошити, ручка, олівці, лінійка, калькулятор тощо.

Слідкуйте за чистотою та свіжим повітрям у кімнаті.

4. Перерви

Їх треба влаштовувати регулярно:

- для виконання зорової гімнастики (вправи можна знайти в інтернеті);
- для виконання розминки рук та ніг (підійдуть танцювальні па);
- просто для відпочинку (але не «зависати» в соцмережах, щоб очі могли повноцінно відпочити).

5. Начальна діяльність

- дотримуйтеся визначеного розкладу (графіку) занять, не допускайте відставання, старайтесь виконувати всі завдання вчасно;
- чергуйте за можливості різні види навчальної діяльності: онлайн - навчання з читанням, роботою в зошиті, виконанням творчих завдань, спілкуванням з однокласниками, створенням проєктів, спостереженнями тощо;
- пам'ятайте, що ваші вчителі, так як і ви, зацікавлені у вашому успіху, тому не соромтеся, звертайтеся до них за консультаціями.

Рекомендації батькам:

1. Важливо розуміти, що карантин - це не канікули. Тому необхідно намагатися правильно організувати робочий день дитини, щоб повернення з

карантину до школи відбулося максимально комфортно.

2. Разом із дитиною створіть власний розклад (режим дня). Це допоможе дитині зорганізуватися, а ще розвивати навички тайм - менеджменту.

3. Під час складання розкладу (режиму дня) слід урахувувати розклад телевізійних уроків, занять, запропонованих школою, та можливості відпочинку між навчальними заняттями.

4. Ознайомтесь із графіком освітнього процесу та електронним ресурсом, де розміщено навчальний матеріал для класу, в якому навчається ваша дитина.

5. Налаштуйте комунікації з класним керівником та педагогами (телефон, e-mail, соціальні чати, інші засоби спілкування).

6. Намагайтесь, щоб діти працювали відповідно до розкладу уроків, виконували всі завдання вчасно, не допускайте відставання. Спробуйте опанувати хоча б один урок спільно з дитиною.

7. Якщо треба виконати завдання і надіслати відповідь учителю, проконтролюйте дитину.

8. Не намагайтесь підмінити вчителя. Спонукайте свою дитину у разі необхідності звертатися до вчителя за додатковою консультацією. Виховуйте здатність до самостійного пошуку рішень у проблемній ситуації.

9. Не сваріть свою дитину, якщо вона щось не зрозуміла. Порадьте перечитати підручник або обговорити проблему з учителем.

10. Якщо у вас чи вашої дитини виникають запитання, скористайтесь форумом, щоб отримати відповідь (на забувайте вказати, кому адресовано запитання чи прохання), зателефонуйте класному керівнику.

11. Слідкуйте за навантаженням дистанційного навчання, враховуючи вікові особливості дитини.

12. Обов'язково виконуйте разом з дитиною вправи для очей.

13. Якщо діти залишаються вдома на самі, то обов'язково нагадайте правила безпечної поведінки (поради при виникненні надзвичайної або аварійної ситуації, правила щодо безпечної роботи в мережі Інтернет, пожежної безпеки, попередження нещасних випадків, травмування, отруєння, запобігання захворювань тощо).

14. Власним прикладом мотивуйте дитину до самодисципліни.

15. Варто підтримати свою дитину. Карантин - гарна нагода побути разом.